

NNT

Algemeen jaarverslag
2007

het Nationale Toneel

Inhoudsopgave

	blz.
1. Inleiding	2
2. Activiteiten	5
2a Repertoire	6
2b Prijzen en nominaties	26
2c Communicatie en Marketing	27
2d Nationale Toneel Tribune Onderwijsactiviteiten / NT Educatie 2007	30
3. Personeel en organisatie	33
3a Algemeen	34
3b Ondernemingsraad	37
3c Medewerkers 2007	38
4. Samenstelling bestuur	42
5. Verantwoording (samenvatting)	43
Bestuursverslag	
5a Algemeen	44
5b Verslagjaar	46
5c Exploitatierekening 2007	49

1. Inleiding

Dit jaarverslag bestrijkt de tweede helft van het seizoen 2006-2007 en de eerste helft van het seizoen 2007-2008. Daarom wordt iedere productie afzonderlijk besproken en blijft de samenhang van het repertoire, die nou eenmaal seizoensgebonden is, onderbelicht.

Het was een jaar van extremiteiten. Zowel wat de inhoud van de stukken betreft, als de wijze waarop ze geïnterpreteerd en gespeeld zijn en waarop ze tot stand zijn gekomen. Als er dan toch een rode draad te noemen is dan is het wel deze: van de negen producties in dat jaar zijn er maar liefst zeven gebaseerd op nieuwe theaterteksten en één op een bijna nieuwe tekst, de rigoureuze bewerking van *Liaisons Dangereuses*. Daarvan zijn er vier, en eigenlijk dus vijf van eigen bodem. Dat is nogal uniek en het getuigt van durf om 'from scratch' het avontuur aan te gaan.

Sarah Kane's *Phaedra's Love*, David Harrowers *Blackbird* en Laura Wades *Levende Doden*, en van eigen bodem Sophie Kassies' *Graaf van Monte Cristo*, Marcel Ottens bewerking van *Liaisons Dangereuses*, Judith Herzbergs *Thuisreis*, Léon van der Sande's *Eline Vere* en Thibaud Delpeuts *Entr'acte*: Al deze nieuwe teksten geven in een breed spectrum inzicht in wat de huidige toneelschrijfkunst vermag. De voorstellingen lieten zonder uitzondering zien hoe de makers, met gevoel voor de grote verhalen uit de geschiedenis, erin slaagden een modern teatraal beeld te geven van actuele en ook vaak controversiële thema's in de huidige samenleving.

Traditionele teksten en thema's werden grondig aangepakt in *Phaedra's Love*, *De Graaf van Monte Cristo*, *Liaisons Dangereuses* en *Eline Vere*. Zo gaven zij, evenals de nieuwe teksten *Entr'acte*, *Levende Doden* en *Blackbird* op een indringende manier inzage in de verborgen hoeken van het individu in de 21ste eeuw. Op het scherp van de snede geschreven en gespeeld. De enige klassieker was Arthur Millers *Heksenjacht*. In een verrassende, messcherpe vertaling van Kristien Hemmerechts en een sobere uitvoering werd de voorstelling een tijdloos politiek statement.

De verhouding, vijf producties voor de vlakke vloer (in de tweede helft van het jaar in het eigen NT Gebouw) en vier producties voor de grote zaal (die in schouwburgen in het hele land te zien zijn) geeft een beeld van de verschuiving in de balans van de programmering. Het is een beleidsmatige keuze om in de toekomst meer de functie van stadstheater te benadrukken. Dientengevolge vindt er een verandering plaats in de hoeveelheid reisvoorstellingen voor de grote zaal en derhalve een vermindering van de totale publiekscapaciteit per jaar. Door toename van het aantal vlakke vloerproducties komt er een grotere nadruk te liggen op het innovatieve gedeelte van het repertoire en op jonge makers. Het verklaart waarom het totale aantal bezoekers op papier in de toekomst een daling kan vertonen ten opzichte van de voorgaande jaren, terwijl we per productie een stijging van het zaalgemiddelde kunnen zien. In het jaar 2007 is met 70.666 bijna de target van 73.500 bezoekers gehaald. Dit werd voornamelijk eerder in het jaar veroorzaakt door minder bezoekers dan verwacht voor *Heksenjacht* en *De Graaf van Monte Cristo*, ondanks een hoge artistieke waardering. *Liaisons Dangereuses* en *Eline Vere* gelden daarentegen als

zeer geslaagde publieksvoorstellingen en maakten de cijfers boven verwachting goed. Zij konden echter niet in zijn geheel worden toegerekend aan het kalenderjaar. Naar *Liaisons Dangereuses* en *Eline Vere* gingen gemiddeld respectievelijk 418 en 450 bezoekers per voorstelling. Een zaalbezetting van 63,4%, ver boven het landelijk gemiddelde. De vlakke vloerproducties zijn zonder uitzondering goed bezocht met het hoge zaalgemiddelde van 77,8% en zorgden zeker in de tweede helft van het jaar voor een nieuwe publieksimpuls in de eigen stad. Met name de publiekstoeloopt van de zalen in het nieuwe NT Gebouw is uitzonderlijk te noemen, gezien de veelal uitverkochte zalen voor *Thuisreis*, *Levende Doden* en *Entr'acte*. Opvallend is de vrij snelle toename van het aantal jongere toeschouwers die zich kunnen herkennen in het repertoire voor het nieuwe gebouw. Wij zien dit als begin en een belangrijke onderbouwing van onze doelstelling om een jonger publiek aan te trekken. Monitoring van nieuwe publieksgroepen in de komende jaren is daar een wezenlijk onderdeel van.

De omstandigheden waaronder de producties tot stand kwamen waren allerm minst ideaal. Pas in de tweede helft van het jaar kon het gezelschap het nieuwe gebouw betrekken. En zelfs na de ingebruikname van de nieuwe repetitieruimtes en kantoren werd iedereen ernstig op de proef gesteld door de extreem vele 'kinderziektes' die het gebouw plaagden. De wissel op het voltallige personeel, inclusief de acteurs en regisseurs was groot. Het is aan de uitzonderlijke loyaliteit en het uithoudingsvermogen van allen te danken dat alle voorstellingen 'er hebben gestaan', zowel in de grote zaal als het nieuwe gebouw. Dankzij de gezamenlijke inspanning heeft het gebouw vanaf het begin af aan een grote aantrekkingskracht op spelers en publiek gehad en kon zo een echte verbindende factor zijn.

In het najaar hebben we het initiatief genomen om een uniek samenwerkingsverband in de stad te beginnen onder de naam *StadstheaterUnie Den Haag*. Dit is een overeenkomst tussen het Nationale Toneel, Toneelgroep De Appel, Jeugdtheatergroep Stella Den Haag en Theater aan het Spui. Vooruitlopend op de inrichting van het nieuwe toneelbestel is een van de doelen, de gezamenlijke uitvoering van een aantal nieuwe taken, met behoud van de eigen artistieke identiteit. Taken die de ambities van de producerende instellingen beter laten aansluiten aan de beleidsmatige ambities van de stad. Daartoe is een manifest geschreven en de stichting StadstheaterUnie Den Haag opgericht onder het voorlopige bestuur van de voorzitters van de deelnemende instellingen. Deze stichting zal artistieke initiatieven ontwikkelen en bundelen die gebaseerd zijn op maatschappelijke verbreding en samenwerking in de stad. Als eerste daad van de nieuwe stichting werd voor de nieuwe periode een aanvraag ingediend voor een nieuw productiehuis voor jonge makers, het Toneelhuis Den Haag. De programmering van de muziektheaterproductie *Carmen* in 2008, een coproductie van het Nationale Toneel en Stella Den Haag, is een eerste voorproef voor de komende kunstenplanperiode. De reacties op dit initiatief waren zonder uitzondering zeer positief.

Het groter accent op onze positie in de stad en de functie van het nieuwe gebouw gaven ons ook aanleiding om ons netwerk te verbreden met het bedrijfsleven en daaraan gekoppeld een traject van sponsoring te verbinden. Er werd een bedrag van € 600.000 als doel gesteld om aan te wenden voor de inrichting van het gebouw en ten behoeve van de verbreding van het netwerk onder jongeren via educatieve middelen. Voor opzet en begeleiding van het

traject werd Nicole Couwenbergh van Van Dooren Advies benaderd. Met de nodige voortvarendheid coachte zij de uitvoering van een sponstraject dat gedurende het jaar door een Comité van Ondersteuning onder leiding van bestuurslid Rixt Meines ter hand is genomen. Het uiteindelijke resultaat was gezien de moeilijke 'markt' uiteindelijk zeer positief en kon recent (februari 2008) niet alleen met een voorlopig financieel resultaat van € 564.600 worden afgesloten, maar ook met een uitgebreid netwerk van relaties waarmee in de nabije toekomst nieuwe trajecten kunnen worden ingezet.

In financiële zin werd het boekjaar afgesloten met een negatief saldo van € 257.000. Dit wordt ten laste gebracht van de algemene reserve, die daarmee € 1.330.392 bedraagt. Het totaal eigen vermogen bedraagt aan het eind van het jaar € 1.723.098, inclusief de bestemmingsreserves en het bestemmingsfonds OCW.

In het verslagjaar werden 283 voorstellingen gespeeld, waarvan 142 in Den Haag, waarmee aan de speelverplichting werd voldaan. In totaal kwamen er 70.666 bezoekers.

Het gemiddelde voor dit kunstenplan 2005-2008, tot nu toe, komt daarmee op ruim 93.000 bezoekers per jaar.

In het verslagjaar bleef de samenstelling van het bestuur ongewijzigd.

2. Activiteiten

2a Repertoire

Phaedra's Love – Sarah Kane (1996)

Regie	Susanne Kennedy
Vertaling	Oscar van Woensel
Decor	Lena Müller
Licht	Jan Harm Wagner
Kostuums	Katrin Bombe
Muziek	Richard Janssen
Dramaturgie	Hannah Roelofs
Regieassistentie	Rodney Verhoeven

Met: Annelien van Binsbergen, Flip Filz, Merijn de Jong, Ben Ramaker, Jobst Schnibbe en Marie-Louise Stehns

Première: 20 januari 2007, Theater aan de Haven, Den Haag

Reeds op de regieopleiding in Amsterdam viel de jonge, ambitieuze Susanne Kennedy op als een bijzonder getalenteerde vrouw met veel potentie. Iemand die goed bij ons gezelschap zou kunnen passen. Wat aansprak in haar werkwijze was de kaalslag in haar ensceneringen, haar onorthodoxe spelbenadering en haar vaardigheid de essentie van een tekst te doorgronden. Daarom werd zij uitgenodigd een voorstelling bij ons te komen maken, met het oog op een langer samenwerkingstraject. Naar aanleiding van onze voorstelling *Phèdre* van Racine in de regie van Johan Doesburg, brachten wij haar *Phaedra's Love* onder de aandacht. Kennedy werd direct gegrepen door de openheid van de tekst. De abstractie in taal daagde haar uit hier sterke beelden tegenover te zetten. Ook de omkering die Kane aanbracht in het Hippolytus personage - eerder beschreven door Racine, Euripides en Seneca als een zuivere jongeling, nu een verveeld ratje – wekte haar interesse.

Tijdens het repetitieproces stak Kennedy veel tijd en energie in het ontwikkelen van een niet reguliere theatertaal. Samen met de acteurs zocht zij een eigenzinnig alternatief voor het zogenaamde 'ingeleefde acteren'. Haar interesse lag niet zozeer bij de psychologie van de karakters, als wel in een theatrale verbeelding van emotie. Dit resulteerde in een onorthodoxe voorstelling, waar geweld en naakt niet geschuwd werden. Zonder effectbejag. De heftige emotionele reacties van het publiek hadden niets van doen met ontblote borsten, of acteurs die overgoten werden met bloed. Het geweld dat gevoeld werd door het publiek, was emotioneel geweld. De pijn en lethargie van de personages werden hoorbaar, zichtbaar en bovenal voelbaar. Kennedy bleek erin geslaagd door distantiëring en stilering door te dringen tot de kern van de emotie.

De voorstelling werd geselecteerd voor het Theaterfestival 2007.

Koning Theseus is van huis. Alleen gelaten na de huwelijksnacht wordt koningin Phaedra vurig verliefd op haar stiefzoon Hippolytus. Haar hele leven draait om deze apathische prins die zich alles wat zij hem aanbiedt laat welgevallen. Op zijn verjaardag gaat Phaedra tot het uiterste om zijn onverschilligheid te breken. Haar wanhopige liefde leidt er toe dat het verwende prinsje een dag beleeft om nooit te vergeten.

Phaedra's Love werd sterk gepolariseerd ontvangen. Telegraaf, Volkskrant en Trouw waren tamelijk kritisch. De overige kranten en online recensies juist zeer lovend. De kritische noot had betrekking op de relatie tussen tekst en spel, in de woorden van de Volkskrant: 'Susanne Kennedy kan in haar regie niet kiezen voor werkelijk fysiek spel en een afstandelijke, meer vertellende vorm. (Volkskrant) Die dubbele laag was juist hetgeen waar NRC Handelsblad en Financieel Dagblad uitgesproken positief over oordeelden: 'Kennedy's encenering is een interessant spel met vorm en inhoud en de interpretatie schuilt in contrasten. Het is ook niet de voorzichtige psychologische tekening van de karakters die Kane aanbracht, maar de uitgesproken theatraliteit die emoties oproept'. (Financieel Dagblad); 'De spelers dragen de lastige regieaanwijzingen voor geweld en seks eerst voor, om ze vervolgens sterk gestileerd uit te voeren. Zo ontstaat dubbele afstand, die juist tot betrokkenheid leidt' (NRC Handelsblad); 'Vooral de acteurs maken dat *Phaedra's Love* de moeite waard is' (GPD).

De benadering van Kennedy lokte veel complimenten uit: 'In de voetsporen van Euripides, Seneca, Racine, Vondel en Claus schreef Kane heel duidelijk een Phaedra-versie van nu, die door Susanne Kennedy indringend is vormgegeven' (TheaterCentraal.nl); 'Kane's zwarte wereldbeeld zou ondraaglijk zijn als Kennedy het niet had ingepast in een sterk doorvoerde stiling, met oog voor de humor en genegenheid die ook in het stuk liggen verborgen' (NRC Handelsblad); 'Kennedy laat in haar regiedebuut bij het Nationale Toneel opnieuw zien dat ze een spannende eigen taal ontwikkelt' (Financieel Dagblad); Zij 'laat haar spelers innerlijke noodzaak ervaren. Een gedrevenheid die zij combineert met een groot talent voor rake theatrale beelden. (AD); 'Kennedy geeft een uitdagend en meerduldig theatraal antwoord. De voorstelling is daarom pijnlijk én kwetsbaar, gênant én ontroerend, lelijk én mooi' (Financieel Dagblad); 'Het kan niet anders, door deze productie van het Nationale Toneel zou Sarah Kane zich uitstekend begrepen hebben gevoeld' (AD).

Van *Phaedra's Love* werden 28 voorstellingen gespeeld met een bezoekersaantal van in totaal 2.772.

Phaedra's Love

Blackbird – David Harrower (2005)

Regie	Maaike van Langen
Vertaling	Tom Kleijn
Decor	Matt Vermeulen
Licht	Marc Heinz
Kostuums	Dorien de Jonge
Dramaturgie	Karim Ameer
Regieassistentie	Hendriekje de Jong

Met: Derek de Lint, Heike Wisse en (bij toerbeurt) Claire Bender, Sanne Edelkoort en Justine Rinnooy-Kan

Première: 17 februari 2007, Theater aan de Haven, Den Haag

Blackbird was de sensatie van het belangrijke theaterfestival van Edinburg in 2005. De ouwe rot en Erasmusprijs winnaar Peter Stein was gekoppeld aan angry young man David Harrower, schrijver van dezelfde generatie en golf als Sarah Kane en Mark Ravenhill. Bien etonnés de se trouver ensemble, maar Harrower bleek een fascinerend well-made play geschreven te hebben over pedofilie - een van de laatste taboes in onze westerse samenleving die op seksueel gebied toch zoveel tolereert. Harrower had de meesterlijke ingeving gehad om dader en slachtoffer vijftien jaar later met elkaar te confronteren. Zo sloeg hij twee vliegen in een klap. Het meisje was inmiddels een volwassen vrouw en kon dus door een volwaardige actrice gespeeld worden, kortom door iemand die de complexiteit van de emoties aankon. En omdat de twee personages elkaar al die tijd niet hebben gezien, maakt het publiek mee hoe ze als het ware hun gedeeld verleden voor het eerst weer proberen te reconstrueren. Tegenover de heftige behoefte van de jonge vrouw om het verleden op te rakelen staat de even heftige, en dus even dramatische behoefte van de man om de gebeurtenissen te verdraaien, of tenminste te bagatelliseren. Beiden moesten pleiten alsof het gisteren gebeurd was. Dat nodigde het publiek uit ze dicht op de huid te zitten.

De voorstellingen van Maaike van Langen bij het Nationale Toneel kenmerken zich altijd door precisie en helderheid in de benadering van personages en theatraliteit in mise-en-scène. Zij wil zonder te oordelen naar mensen kijken, en zo verschillende waarheden zichtbaar maken. Zij kon zich in haar aanpak van de tekst dus vinden in Harrowers bedoelingen met *Blackbird*. Het ging hem niet om te veroordelen of conclusies te trekken. Hij wilde vooral vragen oproepen. Vragen over persoonlijke vrijheid en verantwoordelijkheid; over wat je in je leven achter je laat en wat je met je mee blijft dragen, en in hoeverre je het verleden de schuld blijft geven van problemen in het heden.

Ooit beminden Una en Peter elkaar. Zij was twaalf en hij een dertiger. Hun verhouding werd ontdekt en beiden hebben zwaar geboet. Hij kwam in de gevangenis en nam na zijn vrijlating een nieuwe identiteit in een andere stad aan. Maar ook zij is zwaar getekend door de beladen gebeurtenis in het verleden, die ze niet heeft kunnen verwerken. Was het misbruik, was het liefde, was het beide? Op een dag vijftien jaar na dato, staat zij voor zijn

neus. Zij wil weten. Weten wat hij zich herinnert, wat hij voor haar voelde, waarom hij toegaf aan zijn begeerte voor haar. Wat was het dat een vereenzaamde man en zijn buurmeisje destijds bij elkaar zochten en misschien wel vonden. Twee totaal verschillende versies van een gedeeld verleden botsen op elkaar.

Blackbird werd overwegend goed ontvangen in de pers: 'Het stuk zindert niettemin nog lang na.' (Telegraaf); 'Kortom: duurzaam dramatisch materiaal'. (Volkskrant) Doorslaggevend in het positieve oordeel waren ongetwijfeld de acteerpresetaties van de twee hoofdrolspelers. Volgens het AD wordt de rol van Derek de Lint door hem 'ijzersterk ingevuld' en biedt een 'niet minder overtuigend acterende' Heike Wisse sterk tegenspel. 'Derek de Lint en Heike Wisse spelen fenomenaal in dit stuk'. (TheaterCentraal) De Volkskrant en GPD leggen een verbintenis tussen de regie en het sterke acteerwerk: 'Van Langens vierde encenering bij het Nationale Toneel is een geslaagde. Angst, afkeer, woede, wroeging, schaamte en nieuwsgierigheid – en nog iets onbenoembaars. Dat is wat de acteurs vaak overtuigend laten zien' (Volkskrant); 'in haar respectvolle regie slaagt van Langen er goed in om de balans niet door te laten slaan'; 'Het levert een intrigerend steekspel op'. (GPD)

Van *Blackbird* werden 29 voorstellingen gespeeld met een bezoekersaantal van in totaal 3.171.

Blackbird

Heksenjacht – Arthur Miller (1953)

Regie	Franz Marijnen
Vertaling	Kristien Hemmerechts
Dramaturgie	Karim Ameer
Decor	Marcos Vināls Bassols
Licht	Andrew Gardner
Kostuums	Regine Standfuss
Muziek	Alain van Zeveren
Regieassistentie	Lisa van Mansvelt

Met: Femke Belmer, Peter Bolhuis, Pauline Greidanus, Jochum ten Haaf, Wim van den Heuvel, Wendell Jaspers, Antoinette Jelgersma, Manoushka Kraal, Nora Kretz, Tonje Langeveld, Kees van Lier, Rosa Mee, Urmie Plein, Theo Pont, Peter Tuinman, Rik van Uffelen, Bram van der Vlugt

Première: 3 maart 2007, Koninklijke Schouwburg, Den Haag

Heksenjacht van Arthur Miller is zo'n tekst die omwille van de actualiteit van het politieke thema al heel lang op onze verlanglijst en die van Franz Marijnen stond. Dit indrukwekkende epische toneelstuk van de Amerikaanse meester bevat een aangrijpend portret van een huwelijk – een gemankeerde liefdesgeschiedenis zo je wilt – die zich afspeelt tegen de achtergrond van een politiek hysterisch klimaat. Een geëigend stuk om nu te spelen, een tijd waarin het (vermeende) demoniseren van politieke tegenstanders en bevolkingsgroepen bijna dagelijks het nieuws haalt. Heel precies laat Miller zien hoe mensen (en groepen) buiten hun samenleving geplaatst worden. Het was de ambitie van Franz Marijnen om vooral dit proces, waarin taal en retoriek zo'n belangrijke plaats innemen, de focus van de voorstelling te maken. Aan de situering van het stuk (het zeventiende-eeuwse puriteinse Salem in het noordoosten van Amerika) veranderde hij niets, maar het was er hem ook niet om te doen om die tijd spatzuiver te reconstrueren. Het decor was protestants karig, de kostuums niet van die periode, maar hedendaags. De tekst, vertaald door Kristien Hemmerechts, werd de drager van de voorstelling. Het hartstochtelijk argumenteren en positie innemen middels woorden stonden centraal, in de beste protestantse traditie; een noordelijke houding ten opzichte van taal die de zuiderling Marijnen altijd heeft gefascineerd. Aan die fascinatie kon hij nu uiting geven. Heel toepasselijk opende de voorstelling dan ook met een door alle acteurs ingezette psalm. Zo werd meteen duidelijk gemaakt, dat dit stuk over de neergang van een gemeenschap een collectieve vertelling zou worden, zonder onderscheid tussen hoofd en bijrollen. Als iets deze voorstelling kenmerkte dan was het de samenwerking tussen de acteurs (die in leeftijd uiteenliepen van 22 tot 79 jaar, heel bijzonder om te zien hoe de generaties elkaar bevruchten met ieders werkwijze en theateropvattingen).

Dominee Parris heeft gezien hoe enkele meisjes uit het dorp, waaronder zijn dochter Betty en zijn nichtje Abigail, naakt hebben gedanst in het bos. De slavin Tituba leidde de wilde sessie. Nu zijn dochter in een coma is geraakt, vreest de strenge dominee dat de meisjes zich te buiten zijn gegaan aan zwarte magie. Hij laat de eerwaarde Hale van de universiteit van Harvard overkomen. De specialisatie van deze geleerde is hekserij en werken van de duivel. Wanneer de meisjes verhoord worden door Halen beweren ze dat ze op die open plek in het bos behekt zijn. Wat begint als een smeulend vuur, ontwikkelt zich tot een uitslaande brand.

In de pers was men het vooral oneens over de actualiteit van de tekst. Sommige critici vonden het stuk inmiddels enigszins gedateerd, anderen juist totaal niet: 'Heksenjacht van de Amerikaan Arthur Miller is een schoolvoorbeeld van de juiste klassieker spelen op het juiste moment'. (AD) Meer consensus was er over het vakmanschap waarmee het Nationale Toneel deze epische voorstelling op het toneel bracht: 'Met deze zorgvuldig gemaakte voorstelling, biedt het Nationale Toneel waar voor zijn geld' (Telegraaf); 'Het Haagse gezelschap is verschrikkelijk goed in helder, strak en groot toneel op het randje van opera. Franz Marijnen bekend van zijn bombast, heeft een topcast tot zijn beschikking' (GPD/ Parool); 'De regie van Franz Marijnen oogt weinig spectaculair, maar getuigt van gerijpt vakmanschap. De grote en uitstekende cast blijft de hele avond op het toneel. Wie niet speelt, maakt deel uit van een zwijgende massa. Wie wel speelt doet dat in het volle licht, alsof een demon hem of haar op de hielen zit' (AD); 'Marijnen en de grote cast doen het psychologisch realisme van Miller alle eer aan' (Trouw); 'Wel heeft regisseur Franz Marijnen het realisme iets getemperd, verstandig deze ingreep, want anders zou het gemakkelijk als te zwaar op de hand overkomen' (Telegraaf); 'Op het toneel toont hij het stuk helder en trouw' (NRC Handelsblad).

Van *Heksenjacht* werden 49 voorstellingen gespeeld met een bezoekersaantal van in totaal 12.776.

Heksenjacht

De Graaf van Monte Cristo – naar Alexandre Dumas (1845)

Regie	Johan Doesburg
Bewerking/ Dramaturgie	Sophie Kassies
Decor/ Licht	Niek Kortekaas
Kostuums	Dorien de Jonge
Muziek	Harry de Wit
Regieassistentie	Marjolein Polman

Met: Hajo Bruins, Kees Coolen, Rufus Hegeman, Marijn Klaver, Vincent Linthorst, Karien Noordhoff, Dennis Rudge, Camilla Siegerts, Pieter van der Sman, Mirjam Stolwijk, Maureen Teeuwen, Stefan de Walle, Diede Zillinger Molenaar

Première: 24 maart 2007, Koninklijke Schouwburg, Den Haag

De voorwaarden bij het maken van *De Graaf van Monte Cristo* waren gunstig. Er was om te beginnen de langgekoesterde wens van Johan Doesburg ooit iets met het boek van Alexandre Dumas père te doen. Zijn fascinatie voor deze wraakgeschiedenis uit de 19e eeuw werd gedeeld door Sophie Kassies. De basis voor haar bewerking werd de premisse: vrijheid leidt tot zelfvernietiging. Zij ging uit van de gelijkenis tussen de graaf van Monte Cristo en de hedendaagse, westerse mens. Net als Monte Cristo zijn wij in de gelegenheid elke wens te verwezenlijken. Maar in plaats van tot geluk leidt deze vrijheid tot een wraakzuchtige levenshouding. Net als Monte Cristo lijken wij de wereldarena vooral te betreden om ons recht te halen.

Een andere gunstige voorwaarde was de repetitieperiode van negen weken (voorafgaand aan de verhuizing naar de schouwburg). Voor een stuk van deze lengte is dat sowieso geen overbodige luxe. Zoals eerder bij *Elementaire Deeltjes* ging Doesburg uit van het script dat Sophie Kassies had geschreven, met de vooropgezette mogelijkheid daarin nog volop te wijzigen – de schrijfster was fulltime bij de repetities betrokken. Deze mogelijkheid geeft acteurs de gelegenheid nog zelf ideeën te leveren, hun eigen personage uit te bouwen en gezamenlijk te improviseren. Het aldus aangedragen materiaal is voor een groot deel gedurende de repetities in het script verwerkt. Lastig aan deze werkwijze is uiteraard, dat pas laat in het werkproces een definitieve tekst voorhanden is. Daar staan echter grote voordelen tegenover. De acteurs gaan de voorstelling daadwerkelijk dragen. Ze zijn niet alleen uitvoerenden, ze zijn mede makers en daarmee, meer dan gewoonlijk, verantwoordelijk voor het geheel van de voorstelling. Dit versterkte de vorming van het ensemble, dat voor een belangrijk deel niet eerder had samengewerkt. Zonder twijfel zijn dit factoren die een voorstelling de overtuigingskracht geven die *De graaf van Monte Cristo* avond aan avond bleek te hebben

Het is 1835. De graaf van Monte Cristo maakt zijn entree in de Parijse beau monde. Met zijn onmetelijke fortuin, zijn enorme eruditie en zijn geheimzinnige charisma maakt hij diepe indruk. Maar wie is hij? Niemand herkent in hem de vriendelijke Edmond Dantès, zeeman uit Marseille, die hij twintig jaar eerder was, De lange tijd die hij, onschuldig in eenzame gevangenschap doorbracht, heeft zijn sporen nagelaten. In zijn nieuwe identiteit bezoekt Dantès zijn verraders van weleer. Met minutieuze precisie spant hij de strikken van zijn wraak. Nog even en hij zal eindelijk zijn grote liefde alsnog in de armen sluiten.

De voorstelling werd lovend ontvangen in de pers. 'Sophie Kassies en regisseur Johan Doesburg hebben het verhaal in een uiterst gewiekste vorm gegoten, die je behendig van de ene naar de volgende scène sleurt en de dramatische ontwikkelingen scherp volgt' (Trouw); 'Het tempo van de voorstelling ligt hoog, vooral in het begin. Scènes worden rap neergezet, als de streken van een expressionistische schilder. De overgangen zijn dan ook duizelingwekkend hallucinair' (Vrij Nederland). 'Regisseur Johan Doesburg, in wiens vaste hand de vele scènes een hecht geheel zijn geworden, heeft kundige spelers in de grote rollen'. (Telegraaf) Met name 'Stefan de Walle overtuigt als Edmond Dantès. Hij is de spil. Een sterke Graaf van Monte Cristo'. (Volkskrant) 'Ook de andere acteurs hebben de ruimte om iets te maken van hun rollen, en dat gaat ze heel goed af. Tezamen staan ze voor een vlotte, toegankelijke toneelavond'. (Volkskrant) 'Dit is lekker ouderwets verhalend toneel zoals je het nog zelden ziet'. (NRC Handelsblad) En 'het is me ontgaan dat de voorstelling bijna vier uur duurt. Het lijkt een ruk, maar het vliegt voorbij, wat veel zegt over de kwaliteit en het vakmanschap die geïnvesteerd zijn in deze Graaf van Monte Cristo'. (Telegraaf)

Van *De Graaf van Monte Cristo* werden 47 voorstellingen gespeeld met een bezoekersaantal van in totaal 15.619.

De Graaf van Monte Cristo

Thuisreis – Judith Herzberg (2004)

Regie	Alexandra Koch
Dramaturgie	Hannah Roelofs
Decor/ Kostuums	Katrin Plötzky
Licht	Jan Harm Wagner
Geluid	Thomas Postema, Jannes Noorman
Operastem	Quirine Melssen
Regieassistentie	Hendriekje de Jong

Met: Marjon Brandsma, Wendell Jaspers, Antoinette Jelgersma, Vincent Linthorst, Stefan de Walle

Première: 27 september 2007, Nationale Toneel Gebouw, Den Haag

Thuisreis - van de Nederlandse schrijfster Judith Herzberg - beleefde zijn wereldpremière in 2004 in Düsseldorf. Het Nationale Toneel was van mening dat een nieuw stuk van een toneelschrijfster van het formaat van Herzberg natuurlijk ook een Nederlandse opvoering verdiende, nee: vereiste. Het nieuwe Nationaal Toneel Gebouw - met maar liefst twee eigen zalen – vergroot de mogelijkheden voor het gezelschap om nieuw Nederlandstalig repertoire een podium te bieden. *Thuisreis* was de eerste in hopelijk een lange reeks oorspronkelijke Nederlandse toneelteksten die hier hun vaderlandse oeropvoering kunnen krijgen.

Het werk van Herzberg heeft een behoorlijk literair karakter, daarbij hoort een regisseur die in staat is de tekst respectvol en intelligent te benaderen. Daarom werd Alexandra Koch gevraagd als regisseur. Koch, bekend om haar uitgewogen tekstregie leek de juiste persoon te zijn om dit bijzonder talige stuk te regisseren. Een aardige bijkomstigheid was dat de tekst van een Nederlandse schrijfster die oorspronkelijk opgevoerd werd in Duitsland, nu in Nederland onder een jonge Duitse regisseuse haar eerste opvoering zou krijgen.

Op zoek naar acteurs voor deze voorstelling was één keuze snel gemaakt. Marjon Brandsma speelt al sinds het begin van Herzberg's carrière in haar stukken. Deze oudgediende wilden wij natuurlijk graag in de voorstelling hebben. Een goede keuze als we de lovende opmerkingen in de recensies mogen geloven.

Tijdens het repetitieproces kwamen wij voor de nodige uitdagingen te staan. De grootste was de verovering van het taalbolwerk dat Herzberg gebouwd had. Haar stukken barsten bijkans van uiteenlopende politieke en persoonlijke thema's, die zij met een bijzonder fijnzinnige én luchthartige pen optekent. Dezelfde nuancering en fijngevoeligheid moesten natuurlijk in de voorstelling komen. Geen gemakkelijke opgave. Daarnaast bleek het decor – waar door middel van verhogingen onderscheid werd gemaakt tussen de verschillende verhaallijnen – een andere uitdaging te vormen.

Maar alle problemen werden uiteindelijk overwonnen. Een goed bezochte en door de pers goed ontvangen opvoeringreeks was het resultaat. We zijn trots dat de eerste voorstelling in ons nieuwe Nationale Toneel Gebouw een tekst was van een auteur die een onlosmakelijk deel uitmaakt van de Nederlandse toneelgeschiedenis.

Madeleine, een zangeres in de nadagen van haar carrière, krijgt bezoek van haar dochter Gwen. Zij komt vertellen over haar nieuwe vriend, maar haar moeder heeft andere zorgen. Madeleine's persoonlijke assistente Hilde heeft wel aandacht voor Gwen's verhaal en probeert de moeder – dochter relatie heel te houden. Tegelijkertijd volgen we Arthur, die door zijn oude vriend Ricky is overgehaald om mee op reis te gaan. De wegen van de vrouwen en de mannen kruisen elkaar op een onverwachte manier.

Thuisreis kreeg een uitstekende ontvangst in de pers, het AD kopte met: '*Thuisreis* bevestigt talent Judith Herzberg'; speerpunt van deze voorstelling was de 'nieuwe' tekst van de gerenommeerde schrijfster Judith Herzberg, respectvol benaderd door Alexandra Koch: 'Herzbergs handschrift is te herkennen in de scherpe wijze waarop de personages elkaar afbekken' (NRC); 'De jonge regisseuse Alexandra Koch draagt bij aan een subtiel evenwicht tussen de gevoels- en de meer cerebrale aspecten, en heeft de beschikking over een cast die daar soepel en kundig in meegaat' (Telegraaf); 'Koch heeft een uitgewogen tekstregie gevoerd en de schrijfster daarmee alle eer aangedaan' (Trouw); 'Haar sobere realistische en scherpe tekstregie doen de taal van Herzberg sterk uitkomen' (Financieel Dagblad).

'De mooiste teksten waren natuurlijk die van Brandsma, die zo naadloos de tragiek van Herzberg kan treffen' (Trouw); 'Het is een genot om Marjon Brandsma de oudere zangeres Madeleine te zien spelen'. (AD) Ook haar directe tegenspelers mochten rekenen op complimenten. De rol van de dochter werd 'mild, humorvol gespeeld door het grote talent Wendell Jaspers en de huisvriendin door 'de zeker niet minder superieur spelende Antoinette Jelgersma' (AD). 'Stefan de Walle en Vincent Linthorst zijn sterk als de mannen op reis' (Den Haag Centraal) 'Eén van de redenen dat vooral de scènes tussen de twee mannen zo goed werken, is dat het mooie subtiel spel van Stefan de Walle zo ongelofelijk goed op zijn plek is in Herzberg's tragikomische toneelstuk' (Volkskrant). '*Thuisreis* biedt toneel voor de fijnproever' en is 'perfect op zijn plek in de nieuwe kleine zaal van dit Haagse gezelschap' (AD). Al met al een 'geslaagde doop van dit nieuwe onderkomen van het Nationale Toneel' (Telegraaf).

Van *Thuisreis* werden 20 voorstellingen gespeeld met een bezoekersaantal van in totaal 2.039.

Thuisreis

Liaisons Dangereuses – naar Pierre Choderlos de Laclos, Christopher Hampton, Heiner Müller

Regie	Johan Doesburg
Vertaling en bewerking	Marcel Otten
Dramaturgie	Karim Ameer, Costiaan Mesu
Decor	André Joosten
Licht	Reinier Tweebeeke
Kostuums	Dorien de Jonge
Muziek	Harry de Wit
Gevechtchoreografie	Jeroen Lopes Cardozo
Regieassistentie	Marjolein Polman

Met: Lidewij Benus, Margo Dames, Daan van Dijsseldonk, Celia Nufaar, Nele van Rompaey, Ariane Schluter, Gijs Scholten van Aschat, Sophie van Winden, Diede Zillinger Molenaar

Première: 13 oktober 2007, Koninklijke Schouwburg, Den Haag

Na het succes van *Demonen* in 2004 besloten Johan Doesburg, Ariane Schluter en Gijs Scholten van Aschat dat zij graag nogmaals, als drie-eenheid, theateraal wilden ‘snuffelen’ aan het thema Eros. Vele stukken passeerden de revue, uiteindelijk kwam *Liaisons Dangereuses* van Christopher Hampton bovendrijven. Een venijnig, erotisch geladen stuk, berucht door de dampende verfilming van Stephen Frears. Wie anders dan Ariane Schluter en Gijs Scholten van Aschat zouden dit koningskoppel van de liefde vorm kunnen geven op het toneel? En wie anders dan Doesburg zou dit kunnen regisseren?

Doesburg vroeg een oude bekende, Marcel Otten, om een nieuwe, zinnelijke vertaling te maken. Otten besloot in het script van Christopher Hampton de oorspronkelijke tekst van Choderlos de Laclos te verwerken en raadpleegde veelvuldig de drastische bewerking van Heiner Müller. Dat deze rigoureuze toevoegingen een schot in de roos waren bleek later uit het enthousiasme van publiek en pers over de nieuwe tekst.

André Joosten werd benaderd om, zoals hij zelf zegt: ‘het spel op de wagen te zetten’. Samen met Doesburg bedacht hij een vormgeving die eigentijds, maar ook historisch kon zijn. Abstract, met een snufje realisme. Een belangrijke rol in de voorstelling werd toebedeeld aan papier. Grote, beïnkte vellen, die net als het personage Valmont elke avond verscheurd en vernietigd zouden worden door de liefde.

Daarmee werd de voorwaarden geschapen voor een voorstelling die tegelijkertijd humorvol, spannend en filosofisch van aard zou worden. De plattegrond was uitgelegd, het bouwen kon beginnen. Tijdens de repetities waren het niet alleen de personages Valmont en Merteuil die elkaar uitdaagden, maar ook de acteurs Gijs en Ariane. Wat zeker niet wil zeggen dat deze twee acteurs alleen de hele voorstelling moesten dragen. Het was de gehele – hechte - spelersgroep die met vermeende krachten deze voorstelling naar een hoog niveau tilden. Doesburg deed

waar hij goed in is: alle elementen: tekst, spel, vormgeving, muziek en techniek, samen laten smelten tot een hecht coherent geheel.

Graaf de Valmont en Markiezin de Merteuil waren ooit minnaars, maar slaagden er niet in hun relatie te verduurzamen. Mogelijk weerhield angst voor overgave en kwetsuren hen daarvan. Toch is hun hartstocht voor elkaar niet gedoofd. Deze vindt nu een uitweg in een ziekelijk en opwindend spel: het corrumperen van onschuldige zielen. Valmont heeft zich de uitdaging gesteld de meest zuivere, trouwe en vrome vrouw van Parijs te verleiden. Merteuil sluit hierop een weddenschap met hem af. Als hij in zijn opzet slaagt, zal zij nog éénmaal een nacht met hem doorbrengen.

De gemoederen in de pers werden een tijdlang bezig gehouden door *Liaisons Dangereuses*. Volkskrant en GPD waren kritisch, maar ook de Volkskrant erkende: 'in deze voorstelling van het Nationale Toneel klopt op papier alles: het stuk, de regisseur en de spelers'. Over de bewerking van het oorspronkelijke materiaal die Marcel Otten maakte voor het Nationale Toneel was de schrijvende pers het roerend eens. 'Otten heeft een originele en brutale vertaling en een mooie aaneenschakeling van doeltreffende scènes gemaakt' (Volkskrant); 'De teksten zijn schitterend' (GPD).

De spelers werden uitgebreid gecompimenteerd: 'Gijs Scholten van Aschat en Ariane Schluter spatten van de bühne af (AD)'; 'Vooral Scholten van Aschat zet zijn fabuleuze talent in de etalage' (Volkskrant); 'Ariane Schluter schittert daarbij als ijskoningin'. (Telegraaf) 'Doesburg vertelt het verhaal, dat kundig en smeuïg is bewerkt door Marcel Otten, rechttoe rechtaan, waarbij de acteurs volop de ruimte krijgen om te schitteren' (AD); Hij 'heeft – óók in de kleinere rollen ditmaal en dat is tegenwoordig iets bijzonders – een ideale cast' (Den Haag Centraal); De hand van de regisseur in deze voorstelling werd niet onderschat: 'De eenheid van visie is een pluim op de hoed van regisseur Johan Doesburg, die van *Liaisons Dangereuses* een boeiende en lichtvoetige voorstelling heeft weten te maken, geholpen door een uitstekende cast en een geolied creatief team'. (Telegraaf) Hij 'maakt de voorstelling tot een verrukkelijke verbintenis van stijl en decadentie. Zowel wat spel, taal als ambiance betreft'. (Trouw) Het AD kopte terecht: 'Voltreffer Nationale Toneel'.

Van *Liaisons Dangereuses* werden 48 voorstellingen gespeeld met een bezoekersaantal van in totaal 19.709.

Liaisons Dangereuses

Levende Doden – Laura Wade (2004)

Regie en muziek	Ivar van Urk
Vertaling	Joeri Vos
Dramaturgie	Costiaan Mesu
Decor, licht, kostuums	Niek Kortekaas
Zang	Roos Drenth
Regieassistentie	Albert van Andel

Met: Tijn Docter, Pauline Greidanus, Matteo van der Grijn, Sabrina van Halderen, Anniek Pheifer, Pieter van der Sman, Jeroen Spitzenberger

Première: 25 oktober 2007, Nationale Toneel Gebouw, Den Haag

Regisseur Ivar van Urk is iemand die met ons zeer fanatiek de ontwikkelingen in het Angelsaksische theater volgt. De regisseur heeft inmiddels een goede reputatie opgebouwd als iemand die nieuw Engelstalig werk, als eerste een gedegen Nederlandse première geeft. Zo ook *Levende Doden* van de Britse schrijfster Laura Wade. Met hem werden wij gegrepen door de humorvolle, tedere wijze waarop existentiële vragen over dood, leven, eenzaamheid en liefde door de schrijfster verwerkt waren in een complex plot.

Voor de vertaling besloten wij een risicovol, maar interessant experiment op te zetten. Vijf jonge toneelschrijvers werden uitgenodigd om een proefvertaling te maken. Hieruit werd Joeri Vos gekozen om de vertaling te maken. Op die manier boden wij een jonge schrijver de kans zijn talent te ontwikkelen onder begeleiding van een regisseur en dramaturgen, ervaring op te doen bij een groot gezelschap en meer naamsbekendheid te verwerven. De beoogde tegenprestatie was een frisse vertaling, die aan zou sluiten bij een jongere doelgroep. Hierin werden wij niet teleurgesteld.

Tegelijkertijd brachten regisseur Ivar van Urk en vormgever Niek Kortekaas, die niet eerder met elkaar gewerkt hadden de nodige tijd met elkaar door om tot een vormgeving te komen, die de voorstelling boven het realisme uit zou tillen. Een belangrijke taak, omdat het nietsvermoedende publiek zich tijdens de voorstelling bewust moest zijn van de complexe puzzel die zij voorgeschoteld zouden krijgen. Dit resulteerde in een indrukwekkend decorontwerp, dat een sleutelrol zou vervullen in de duiding van de voorstelling.

Het repetitieproces verliep bijzonder ontspannen en voorspoedig. De combinatie drie ensembleacteurs en drie gasten bleek een uitstekende mix. Creativiteit gedijde in dit geval bij de ontspannen sfeer, getuige de negentig procent inspiratie en tien procent transpiratie in het repetitielokaal.

De première werd bezocht door de schrijfster, Laura Wade, die op uitnodiging van het Nationale Toneel overgekomen was uit Engeland. Het deed het gezelschap genoeg van haar te vernemen dat zij zeer enthousiast was over de uitvoering. Bijkomend voordeel was dat haar aanwezigheid de nodige publiciteit genereerde in de landelijke media. De aandacht voor deze voorstelling liet überhaupt weinig te wensen over. Na een rustige start van

de voorstellingsreeks ontpopte *Levende Doden* zich, vooral dankzij mond-op-mond reclame, tot een ware publieksliefeling die permanent volle zalen trok..

Levende Doden is een spannende thriller, een tedere komedie, een hoopvol relatiedrama, maar bovenal een knap geconstrueerd mozaïekverhaal over de kunst van het leven. Een kamermeisje vindt een dode hotelgast, de eigenaar van een depot treft een dood meisje aan in één van de opslagboxen en een lichtelijk overspannen zakenvrouw stuit tijdens het uitlaten van de hond op het zielloze lichaam van een serveerster. Gaandeweg blijken leven en dood meer met elkaar te maken te hebben dan op het eerste gezicht het geval was.

De recensies van *Levende Doden* waren zeker goed. Opvallend was de welwillende, maar paternaliserende toon in de opmerkingen over de tekst van de succesvolle, jonge schrijfster - die in eigen land compleet ontbraken: 'kennismaking met een nieuw talent, dat nog wat rijpen moet' (Volkskrant); 'Zo spannend als Ayckbourn naar een plot toe kan schrijven, kan Wade (nog) niet'. (Trouw) Over de uitvoering was men zeker niet kritisch: 'Regisseur Ivar van Urk heeft een zeer eigen stijl die qua sfeer goed aansluit bij de onheilspellende, dreigende inhoud' (Den Haag Centraal). 'In de regie van Ivar van Urk wordt *Levende Doden* met een zekere luchtigheid gespeeld, die keuze zit de dramatische onderlaag niet in de weg' (Telegraaf); 'Het is dat vleugje humor dat situatie en betrokkenen net dat menselijke geeft, dat je met hen doet meevoelen' (Trouw). De acteurs werden volop geprezen. 'Zeer sterk geacteerd door vooral jonge acteurs' (Den Haag Centraal); 'Sommigen heb ik nog nooit zo virtuoos boven typetjes zien uitstijgen' (Trouw); Zij 'maken van de schijnbaar losstaande scènes intrigerende puzzelstukjes' (AD); 'De jonge garde van het Nationale Toneel heeft in deze voorstelling een topcast in huis'. (De Pers)

Het positieve eindoordeel blijkt uit de koppen van de recensies: 'Indringend stuk Nationale Toneel stapelt lijk op lijk' (Telegraaf); 'Virtuoos spel in lichtgewicht thrillerkomedie' (Trouw); 'Voltreffer in het nieuwe Nationale Toneel Gebouw'. (Den Haag Centraal)

Van *Levende Doden* werden 21 voorstellingen gespeeld met een bezoekersaantal van in totaal 2.030.

Levende Doden

Entr'acte – Thibaud Delpout (2005)

Regie, vormgeving, muziek	Thibaud Delpout
Licht- en decoradvies	André Joosten
Regieassistentie	Hendriekje de Jong

Met: Jappe Claes, Wendell Jaspers, Javier López Piñón

Première: 6 december 2007, Nationale Toneel Gebouw, Den Haag

In het afsluitende vierde jaar van zijn regieopleiding viel Thibaud Delpout op met zijn zelfgeschreven voorstelling *Entr'acte*. Na het zien van deze warmbloedige en muzikale teksttheatervoorstelling besloot Evert de Jager dat dit jonge talent een kans zou moeten krijgen bekend te raken met de werkwijze van een groter gezelschap. Delpout werd daarom uitgenodigd om *Entr'acte* te hernemen in onze eigen theaterzaal. Verder kreeg hij het aanbod later dat seizoen een compleet nieuw stuk (*Naar Schotland*) te schrijven en regisseren. Kees Hulst die oorspronkelijk de mannelijke hoofdrol speelde in *Entr'acte* werd vervangen door Jappe Claes - een goede bekende van het Nationale Toneel. De vrouwelijke hoofdrol werd gespeeld door Wendell Jaspers, inmiddels alweer een aantal jaren vaste gast bij het Nationale Toneel. Dit resulteerde in een voorstelling die – hoewel buiten het gezelschap om voor het eerst gemaakt – toch erg het gezicht en karakter van het Nationale Toneel met zich mee droeg.

Entr'acte betekent letterlijk 'tussenspel', iets dat gebeurt tussen de bedrijven door. In deze Entr'acte ontmoeten een gevluchte jonge actrice en een middelbare beleggingsadviseur elkaar toevallig in een hotellobby. Het perfecte decor voor een op het eerste gezicht onschuldige, want in wezen anonieme dialoog. Hun wegen kunnen zich consequenteloos weer scheiden, dus niets staat een eerlijk gesprek in de weg. Beiden staan ze op een kruispunt in hun leven. Wordt het doorgaan, omkeren of afslaan?

De pers schaarde zich met lovende woorden massaal achter deze herneming door het Nationale Toneel. 'Entr'acte bevestigt dat Delpout veel in zijn mars heeft. Hij beschikt over een goed oog voor beeld, beweging en ruimte en een dito oor voor tekstbehandeling en klank' (Telegraaf); 'Delpout schrijft spannende dialogen, vol originele wendingen en formuleringen' (AD); 'Uit deze voorstelling blijkt tevens dat Delpout een goed acteursregisseur is' (Volkskrant); 'In 'Entr'acte' zijn dat Jappe Claes en Wendell Jaspers, die beiden uitstekend en rijk spel laten zien' (Telegraaf); 'Claes laat alle facetten van geremd zijn zien, Jaspers geeft het ongeremde van haar rol een mooie slagschaduw mee. Het ritme en de sfeer kloppen' (NRC Handelsblad); 'In een helder wit en licht toneelbeeld geeft Delpout zijn spelers een mooie beweeglijkheid' (Volkskrant). De Telegraaf onderschrijft volmondig de motivatie om deze

voorstelling te hernemen. 'Boeiend en humorvol is *Entr'acte* zonder meer. Voor een regisseur met zo weinig ervaring is dit in elk opzicht een verrassend rijp product. Van Delpout gaan we nog nader horen!'

Van *Entr'acte* werden 14 voorstellingen gespeeld met een bezoekersaantal van in totaal 878.

Entr'acte

Eline Vere – Louis Couperus (1889)

Regie en bewerking	Léon van der Sanden
Dramaturgie	Karim Ameur
Decor	Mirjam Groot Gansey
Licht	Marc Heinz
Kostuums	Arno Bremers
Muziek	Danny Weijermans
Choreografie	Lonneke van Leth
Regieassistentie	Saskia van der Schaaf

Met: Marie-Christine de Both, Tijn Docter, Eva Damen, Pauline Greidanus, Vera Ketelaars, Maria Kraakman, Vincent Linthorst, Bien De Moor, Folmer Overdiep, Jeroen Spitzenberger, Mirjam Stolwijk, Stijn Westenend,

Première: 22 december 2007, Koninklijke Schouwburg, Den Haag

“Zo ik iets ben, ben ik Hagenaar”, beweerde Louis Couperus ooit. Maar een chauvinist was hij niet, want in al zijn Haagse romans schetste hij een scherp en beklemmend beeld van de stad en haar elite. *Eline Vere* was de laatste van de drie grote Haagse romans die nog niet door ons gezelschap voor het toneel waren bewerkt. Toen het Nationale Toneel Léon van de Sanden uitnodigde een grote zaalproductie op basis van een boekbewerking te maken, kwamen we al snel uit op *Eline Vere*. De geboren en getogen Hagenaar Léon van der Sanden, zoon van een voormalig Tweede Kamerlid, kende de door Couperus’ beschreven milieus van binnen uit. Zijn bewerking van *Eline Vere* zou gaan over jonge mensen op de drempel van volwassenheid, die in gespannen afwachting zijn van de dingen die gaan komen. Door de vele gebeurtenissen uit de roman samen te ballen in een toneelstuk van twee uur, wist hij de voorstelling het karakter van een koortsdroom te geven. Een nachtmerrie van een jonge vrouw die moeite heeft met de banaliteit van het volwassen leven, en die uit zinloos verzet hiertegen terecht komt in een neerwaartse spiraal. Eline’s hellegang werd het centrum van de handeling, de Haagse coterie staat erbij, kijkt er naar, spreekt er schande van en gaat over tot de orde van de dag.

Centrale vraag bij dit soort historische voorstellingen is natuurlijk altijd hoeveel je van die tijd probeert te reconstrueren. Ons antwoord was een mengeling van hedendaagse en negentiende-eeuwse elementen. De taal was in het eerste deel zoveel mogelijk onaangetast. Vooral lange meanderende zinnen en een aantal schitterende Couperusiaanse archaïsmen waren behouden. In het tweede deel, als de neergang voor iedereen duidelijk heeft ingezet, wordt het taalgebruik moderner, zakelijker, zijn de zinnen ook korter. De kostuums waren eind negentiende-eeuws, maar wel gestileerd. De belijning was van die tijd, frutsels waren tot een minimum teruggebracht. Alleen het decor was niet negentiende-eeuws. Aan drie kanten hing transparante, koel belichte schermen in een verder kaal vlak. Halverwege de voorstelling zouden de schermen ook nog gaan overhellen. Dit

barre land was de architectonische vertaling door Mirjam Grote Gansey van het kale mentale landschap waarin Eline en haar stadsgenoten zich bewegen.

Eline is mooi en temperamentvol. Als ieder jong mens is zij op zoek naar wie ze is en waar ze bij hoort. Eigenlijk kan ze zich niet voegen naar de werkelijkheid die haar te banaal is. Ze is anders, wil ook anders zijn. Toch doet ze wanhopig haar best in het keurslijf van haar nette, weinig opwindende milieu te passen. Na een onbeantwoorde liefde voor een operazanger, een mislukte verloving met een keurige baron en de zoveelste aanvaring met haar familie, vlucht Eline weg uit Den Haag naar het woelige Brussel.

Het enthousiasme over de drastische bewerking wisselde van matig tot zeer enthousiast. Dat leek alles te maken te hebben met de verwachtingen van de criticus. Zoals de GPD treffend verwoordde: 'De voorstelling zal moeilijk vallen bij liefhebbers van Couperus, maar liefhebbers van mooi en actueel toneel hebben een goede avond'. 'Léon van der Sanden heeft een bewerking kunnen maken die van Couperus' lijkige roman alles weglaat, behalve de kern'. De pers was lovend over de prestatie van de hoofdrolspeelster: 'Maria Kraakman speelt Eline met tomeloze energie: heftig, hysterisch en grillig' (AD); 'Je gelóóft van begin tot eind in deze Eline. Ik denk niet dat ik nog een betere Eline te zien zal krijgen' (Den Haag Centraal); 'Maria Kraakman verdient alle lof' (NRC); Kraakman maakt echt een aangrijpende val van de neergang van Eline Vere. (Volkskrant)

Ook regisseur en spelersensemble mochten rekenen op de nodige lovende woorden: 'Regisseur Léon van der Sanden weet het pakkend te verbeelden' (AD); 'Er zijn een aantal mooie rollen rond die centrale emotionele kracht van Maria Kraakman' (Den Haag Centraal); 'Het spel is licht, de acteurs zijn gretig en hebben er lol in' (GPD); 'Er wordt met alle inzet en hartstocht geacteerd in een weer strak en elegant decor van Mirjam Grote Gansey'. (Telegraaf) Deze ingrediënten ontlokten aan de recensent van Trouw de goedbedoelde opmerking: 'In snel opeenvolgende scènes volgens de formule van de moderne soap trekt dit Haagse circus voorbij en ik heb me geen moment verveeld'.

Van *Eline Vere* werden 11 voorstellingen gespeeld met een bezoekersaantal van in totaal 4.925.

Eline Vere

Othello – William Shakespeare (1604)

Regie	Johan Doesburg
Vertaling	Hafid Bouazza
Muziek	Harry de Wit
Decor	Tom Schenk
Kostuums	Dorien de Jonge
Licht	Niek Kortekaas
Dramaturgie	Hannah Roelofs
Regie-assistentie	Marjolein Polman
Stemcoaching	Bart Kiene

Met Clara Bovenberg, Jan-Paul Buijs, Pauline Greidanus, Vincent Linthorst, Anniek Pfeifer, Thijs Römer, Arie Rustenburg, Michel Sluysmans, Pieter van der Sman

Première: 28 oktober 2006, Koninklijke Schouwburg, Den Haag

Zie voor een beschrijving van deze voorstelling en haar ontvangst het jaarverslag over 2006.

Van deze productie werden in de maand januari van 2007 nog 12 voorstellingen gegeven voor 5.897 bezoekers.

Othello

Maria Stuart - Friedrich Schiller (1801)

Regie en bewerking	Erik Vos
Vertaling	Gerrit Kouwenaar
Decor	Tom Schenk
Kostuums	Elena Mannini
Licht	Lex Caboot
Muziek	Matthijs Vos
Dramaturgie	Karim Ameer
Regieassistentie	Martine Zeeman

Met Peter Bolhuis, Hubert Fermin, Mark Kraan, Will van Kralingen, Wim Meuwissen, Rick Nicolet, Bob Schwarze, Mirjam Stolwijk, Stefan de Walle

Première: 16 november 2006, Koninklijke Schouwburg, Den Haag

Zie voor een beschrijving van deze voorstelling en haar ontvangst het jaarverslag over 2006.

Van deze productie werden in de maand januari van 2007 nog 4 voorstellingen gegeven voor 868 bezoekers.

Maria Stuart

2b Prijzen en nominaties

Phaedra's Love werd geselecteerd voor het theaterfestival 2007.

Will van Kralingen ontving voor haar vertolking van Elizabeth in *Maria Stuart* van Friedrich Schiller onder regie van Erik Vos, de Theo d'Or.

Maria Stuart en *De Graaf van Monte Cristo* werden genomineerd voor de Toneel Publieksprijs, seizoen 2006-2007.

2c Communicatie en Marketing

Het jaar 2007 was een bijzonder jaar waarin we er een nieuw gebouw maar ook een theater bij kregen, het Nationale Toneel Gebouw. Waarin de samenwerking met de Koninklijke Schouwburg intensiever werd met de komst van Toneelkwartier Den Haag. Waarin we een stap hebben gezet in het opstellen van een nieuw marketingplan. Waarin we niet alleen met grote reisproducties in de schouwburgen speelden, maar vooral ook meer kleine zaalproducties maakten, die voornamelijk in Den Haag te zien waren.

Het leverde een belangrijke accentverschuiving op die de nodige consequenties had voor de aanpak op communicatie en marketinggebied.

Dit is een tijd waarin de schouwburgen in het land zich minder richten op toneel en meer op de grote publiekstrekkingen, het publiek kan kiezen uit een enorm cultuuraanbod en de culturele media nog altijd onder grote (hoofd)redactionele druk staan. Het Nationale Toneel weet deze bedreiging nog redelijk het hoofd te bieden door zijn prominente plaats in het bestel en door de expertise van de medewerkers. Over het algemeen beschrijven alle landelijke en regionale dagbladen en de belangrijke (jongeren) internet-magazines e.d. zowel de grote- als kleine zaalproducties van het NT nog voldoende en blijft het gezelschap zichtbaar.

Een nieuwe website

De verschuiving van folders en papieren brochures naar internet en websites als informatiebron is in voortdurende ontwikkeling. Waren er zes jaar geleden nog 4.630 hits op onze NT-website, in 2006 is dat gegroeid naar 108.028 hits. Deze trend maakte het noodzakelijk om onze website te vernieuwen en er e-marketing waardig mee om te gaan. Dit is in 2007 krachtig ingezet.

De nieuwe website is overzichtelijker en publieksvriendelijker en wordt dagelijks up-to-date gehouden. De site bevat meer informatie over de verschillende producties en activiteiten van het NT, de mogelijkheid om er bewegend beeld en geluidsfragmenten op te zetten en het publiek kan reacties over de voorstelling achterlaten op de publiekspagina. De nieuwe website is tijdens het Haags Uitefestival in september gelanceerd en sindsdien online gegaan. De positieve reacties die we hierop kregen waren zichtbaar in de bezoekcijfers van de site, die na de komst van de nieuwe website drie keer zo hoog waren als voorheen.

Samenwerking Koninklijke Schouwburg

In 2007 is het NT een intensievere samenwerking aangegaan met de Koninklijke Schouwburg. Met ingang van theaterseizoen 2007-2008 presenteerde het Haagse theatercomplex rondom de schouwburg en het Nationale Toneel Gebouw zich onder een eigen naam: Toneelkwartier Den Haag. De aanleiding was de ingebruikname van het Nationale Toneel Gebouw vanaf september 2007, waarmee de activiteiten op deze plek in de stad aanzienlijk toenamen en zelfs verdubbelden tot circa 500 voorstellingen per seizoen op één plek, waarvan de helft door het NT wordt gebracht.

Doel van de intensieve samenwerking met de Koninklijke Schouwburg is vooral om voor Den Haag nieuwe wegen te vinden om ons publiek uit te breiden en te verjongen. Een goed voorbeeld van het verbreden van dat maatschappelijke draagvlak is de samenwerking met twee jonge ondernemers die in 2005 een succesvolle nieuwe groep geïnteresseerden hebben weten te mobiliseren onder de naam Royal Culture Club (RCC). Met de samenstelling van een aantrekkelijk programma en met behulp van de snelle, directe communicatiemiddelen van deze tijd (email/eflyers/weblog) werd via het netwerk een onverwacht grote groep jonge Haagse ondernemers verleid om voorstellingen van het NT te bezoeken. De speciale bijeenkomsten na een voorstelling worden altijd afgesloten met een wederzijds gewaardeerde ontmoeting van bezoekers en acteurs. De RCC bleek ook in 2007 succesvol te zijn. Het NT mocht een grote enthousiaste groep dertigers ontvangen bij een voorstelling van *De Graaf van Monte Cristo* en *Liaisons Dangereuses*. Met de komst van het nieuwe gebouw zullen zij hun totale programma hier volledig kunnen organiseren, en een nieuwe jonge publieksgroep aan het gezelschap verbinden.

Het Bestuur van de oude vriendenvereniging van de KS en het NT is deels overgenomen door jonge gedreven mensen die nieuw elan inbrengen. Zo hebben zij het initiatief genomen om de Nieuwsbrief voor Vrienden een geheel nieuw uiterlijk te geven. De eerste nieuwsbrief, genaamd Entr'acte, verschijnt in januari 2008, vlak voor de officiële opening van het Nationale Toneel Gebouw.

Aan het begin van ieder theaterseizoen wordt door deze vereniging de Guido de Moor toneel-stimuleringsprijs uitgereikt voor de meest veelbelovende jonge acteur of actrice in een productie van het Nationale Toneel. In 2007 ontving Mirjam Stolwijk deze prijs voor haar rollen in *Maria Stuart* en *De Graaf van Monte Cristo*.

Nationale Toneel Gebouw

In 2007 is aan de slag gegaan met de komst van een nieuw gebouw annex theater. Door middel van een speciaal nieuwbouw nieuwsbulletin, heeft het NT in drie edities o.a. sponsors, de gemeente, Haagse partners en instellingen, de media en het publiek op de hoogte gesteld van de ontwikkelingen rondom het Nationale Toneel Gebouw.

In maart was de officiële viering van het hoogste punt van het Nationale Toneel Gebouw door wethouder Jetta Klijnsma.

Eind september was het eerste echte moment voor het publiek om het Nationale Toneel Gebouw van binnen te zien. Niet alleen konden ze er de eerste voorstelling bezoeken, ook zijn er in de periode september t/m december een drietal drukbezochte Open Huis zondagmiddagen georganiseerd.

Het Nationale Toneel Gebouw is een plek voor alle inwoners van Den Haag. Een gebouw met een 'lage drempel', waarvoor een aantal communicatie en marketing 'instrumenten' zijn ingezet.

Ooievaarspashouders kunnen op donderdagavond gratis een voorstelling bezoeken, studenten kunnen elke woensdagavond voor slechts € 2,50 naar een voorstelling bijwonen met live muziek na afloop. De zondagmiddag matineevoorstellingen zijn omgedoopt tot de NThee Matinees. Het zijn voorbeelden van specifieke onderdelen waarmee we goed in staat zijn doelgericht marketingbeleid voor het gebouw te voeren. In september is er een

samenwerking gestart met derde- en vierdejaars studenten van de Koninklijke Academie voor Beeldende Kunsten Den Haag. In de open, moderne Van der Feltz Foyer is als resultaat een steeds wisselende fototentoonstelling over *Theater maken in het NT Gebouw* te zien. In november heeft het NT de deuren van het Nationale Toneel Gebouw geopend voor het drukbezochte Crossing Border Festival. Het is gelukt om in een paar maanden tijd door de gerichte programmering en nevenactiviteiten het gebouw in de stad goed op de kaart te zetten.

Nationale Toneel Gebouw

2d Nationale Toneel Tribune Onderwijsactiviteiten / NT Educatie 2007

Rondom de voorstellingen van het Nationale Toneel organiseert NT Educatie verschillende (onderwijs)activiteiten, om jongeren kennis te laten maken met toneel in het algemeen en het NT in het bijzonder.

Waarom? Omdat toneel leuk is om te zien en om zelf te spelen. Spannend en ontspannend, elke keer weer anders, nooit hetzelfde. Om jongeren te laten ervaren dat theater gaat over hen, over iedereen, over de wereld om hen heen. Voor vele jongeren is het vaak de eerste keer dat zij in het theater een voorstelling bezoeken. Door middel van de activiteiten van NT Educatie worden zij op een informatieve én actieve wijze voorbereid op dit bezoek.

Zo leren zij wie er nodig zijn om een voorstelling te maken, hoe het er aan toegaat achter de schermen en hoe het is om op het toneel te staan. Zij worden geïnformeerd over de schrijver en de inhoud van het stuk, de visie van regisseur, spelers en vormgevers. Tevens wordt besproken welke kijkcodes er gelden in het theater.

NT Educatie streeft er naar theater en voorstellingen dichterbij de jongeren te brengen, zodat ze weten waarnaar ze gaan kijken en hoe ze moeten kijken, om zo te komen tot een optimale kijkervaring.

Het jaar 2007 zou het jaar worden van de terugkeer naar het nieuwe NT Gebouw. Alle NT-medewerkers op de diverse tijdelijke locaties keken reikhalzend uit naar de maanden augustus en september, hét moment waarop de NT Gebouw opgeleverd zou worden en we allemaal weer samen op één, multifunctionele plek in het centrum van de stad zouden komen te werken.

Het jaar begon met de resterende voorstellingen uit de serie *Othello* van Shakespeare. Deze co-productie met Annette Speelt keerde na een lange reisperiode voor het eerst weer terug in Den Haag, waar de voorstelling in januari vijf keer te zien was in de Koninklijke Schouwburg.

De belangstelling vanuit het onderwijs was groot en ruim 400 leerlingen uit Den Haag en omstreken maakten van deze laatste mogelijkheid gebruik om *Othello* te bezoeken. Velen van hen volgden het door NT Tribune georganiseerde Theaterlesproject alvorens naar de voorstelling te gaan.

Ook de belangstelling voor de afsluitende serie in Amsterdam was groot. Ook hier waren veel docenten met hun leerlingen in de Schouwburg te vinden.

Onverwacht was de grote belangstelling uit het onderwijs, vooral van classicisten, voor de voorstelling *Phaedra's Love* van Sarah Kane. Reden daarvoor was dat Hippolytus eindexamenstof was voor leerlingen klassieke talen uit de bovenbouw van het Voortgezet Onderwijs.

Om te voorkomen dat docenten en leerlingen dachten dat ze naar een 'gewone' bewerking van het klassieke stuk *Phaedra* naar Seneca zouden gaan in plaats van het in taal en uitvoering zeer heftige en confronterende stuk van Sarah Kane, werd besloten alle bezoekende docenten een uitgebreid educatief informatiepakket toe te sturen, veelal inclusief het script van de voorstelling.

Dankzij intensieve samenwerking met de theaters waar *Phaedra's Love* te zien zou zijn en de gedegen contacten met de betreffende docenten waren zij en hun leerlingen goed op de hoogte van de donkere aard van het werk van Kane en het gewelddadige karakter van het stuk.

De vele groepen jongeren en hun begeleiders die er uiteindelijk voor kozen de voorstelling toch te bezoeken waren zeer enthousiast over de uitvoering van regisseuse Susanne Kennedy.

Het laatste grote project in het voorjaar van 2007 was de voorstelling *De Graaf van Monte Cristo* van Dumas. Deze tot de serie Topstukken behorende voorstelling ging eind maart in première, was achtereenvolgens in series van vier voorstellingen te zien in het theater van negen grote steden in het land, om tot slot begin juni terug te keren naar Den Haag voor een afsluitende serie voorstellingen.

In samenwerking met Gert Jan Groen, 3e jaars student van Artez Hogeschool voor de Kunsten (Docent Dramatische Vorming) uit Zwolle, ontwikkelde NT Tribune het Theaterlesproject "Het Geheim van Monte Cristo". Deze theaterworkshop werd in een aantal steden uitgevoerd. Omdat de voorstelling vier dagen in het betreffende theater stond en er overdag geen werkzaamheden op het toneel waren werd de workshop in bijna alle gevallen gehouden op het toneel in het decor van de voorstelling. Dit tot groot enthousiasme van de deelnemende leerlingen en docenten.

Los van de projecten voor het onderwijs, organiseerde Gert Jan ook een aantal workshops in de avonduren, in de gymzaal van de tijdelijke locatie in Scheveningen, bedoeld voor theaterenthousiaste en -nieuwsgierige jongeren en studenten.

De workshops rondom *Heksenjacht* van Miller en *De Graaf van Monte Cristo* van Dumas werden druk bezocht, vooral door studenten van de Haagse Hogeschool en InHolland. Deze studenten werden door een intensieve samenwerking met het Cultuurburo Acku van de HHS/ InHolland op de hoogte gebracht en geïnformeerd.

Dit intensieve contact met Acku en het feit dat de voorstellingen in het nieuwe NT Gebouw op woensdagen voor studenten slechts euro 2,50 kosten zorgden bij de voorstellingen *Thuisreis* van Herzberg, *Levende Doden* van Wade en *Entr'acte* van Delpout voor een aanzienlijke groei in de aantallen jonge bezoekers in het NT Gebouw.

Vanaf de intrede in het nieuwe NT Gebouw is de naam NT Tribune Onderwijsactiviteiten overgegaan in NT Educatie. De voorstelling *Liaisons Dangereuses* van Pierre Choderlos de Laclos trok vooral belangstelling van docenten Frans met hun leerlingen. De voorstelling werd goed bezocht door jongeren, veelal voorbereid op hun bezoek door het Theaterlesproject van NT Educatie.

Natuurlijk verschenen er in 2007 weer projectsites op de website van Nederland Theaterland:

www.theaterland.nl:

De Graaf van Monte Cristo en *Liaisons Dangereuses*.

In 2007 ontstond er een intensieve samenwerking tussen de educatieve diensten van de culturele gezelschappen en podia in Den Haag. Het Educatief Overleg Den Haag werd opgericht, tijdens regelmatige bijeenkomsten wordt er uitgewisseld en gezocht naar gemeenschappelijke activiteiten. In 2008 zal deze samenwerking uitmonden in het organiseren van een Theater Advies Dag in Den Haag. Dit in navolging van TAD's die in eerdere jaren werden georganiseerd door educatieve diensten in Rotterdam en Amsterdam.

In 2007 bezochten aantoonbaar in Den Haag ruim 2500 jongeren voorstellingen van het Nationale Toneel, daartoe aangespoord door informatie en activiteiten van de educatieve dienst. Het exacte cijfer ligt in totaal hoger, maar bij een aantal theaters in het land is het moeilijk te achterhalen of er zich onder het publiek bij onze voorstellingen groepen jongeren bevonden.

Veel docenten maken gebruik van het gratis try-outabonnement van NT Educatie om ter kennismaking een voorstelling te bezoeken.

Jongeren in het Nationale Toneel Gebouw

3. Personeel & Organisatie

3a Algemeen

Het Nationale Toneel heeft als primaire doelstelling het maken van toneel. Deze toneelproducties kunnen alleen tot stand komen door de inzet en samenwerking van de werknemers op verschillende vakgebieden. Om haar werknemers goed te laten functioneren wordt er bij het Nationale Toneel aandacht besteed aan personeelsinstrumenten zoals ziekteverzuimbeleid, functioneringsgesprekken, opleidingen en een goede werving en selectie van medewerkers.

Op 3 oktober 2007 heeft het NT zijn intrek genomen in de nieuwbouw aan de Schouwburgstraat. Net als in 2006 waren de kantoren en repetitieruimten tot die dag in 2007 verspreid over diverse locaties in Den Haag en Scheveningen hetgeen veel extra werkdruk en/of reistijd met zich meebracht.

Met de komst van het nieuwe gebouw en de ingebruikneming van drie zalen is binnen de organisatie de nieuwe functie van locatiecoördinator / facilitair medewerker ontstaan. Doel van deze functie is het verrichten van organisatorische werkzaamheden ten behoeve van de voorstellingen en andere activiteiten in het nieuwe NT Gebouw. Daarnaast is de locatiecoördinator verantwoordelijk voor het beheer en onderhoud van het gebouw.

Een bijzondere gebeurtenis was de uitreiking van de Gouden Krommer aan Hans Rompa (hoofd decoratier). De Gouden Krommer wordt uitgereikt aan theatertechnici die 40 jaren in het theater werkzaam zijn. Hans was op 1 november 2007 40 jaren werkzaam in het theatervak waarvan 39 jaren bij de Haagse Comedie/het Nationale Toneel.

Ziekteverzuim

Het ziekteverzuim was deels werkgerelateerd, maar ook niet werkgerelateerde problemen veroorzaakten een iets hoger ziekteverzuim in 2007 van 4,4%. De ziekmeldingfrequentie was in 2007 0,57 %. In 2006 waren deze percentages respectievelijk 4,3% en 0,51% (deze percentages zijn aangeleverd door het verzuimloket van het OWMT).

Functioneringsgesprekken

In 2007 zijn er op diverse afdelingen functioneringsgesprekken gevoerd, doel van deze gesprekken is het verbeteren van het functioneren en de samenwerking met leidinggevende en/of collega's. In deze gesprekken kwamen onderwerpen als functioneren, arbeidsverhoudingen, ambities en eventuele opleidingsbehoeftes aan de orde.

Opleidingen

Doordat het Nationale Toneel een platte organisatie is, zijn er weinig mogelijkheden tot verticale groei. Door het aanbieden van opleidingsmogelijkheden bieden we werknemers de mogelijkheid zich binnen hun functie verder te ontwikkelen.

In 2007 zijn er een aantal opleidingen gevolgd. Iris Elströdt heeft de opleiding Communicatie, Interactie & Managementvaardigheden gevolgd. In verband met de overgang naar een nieuw e-mail/agenda systeem hebben elf medewerkers deelgenomen aan een eendaagse Outlook cursus. De BHV-cursus is gevolgd door Martin Brinckman, Jeroen Feelders, Freek Kramer, Edd Schouten, Paul in 't Veld en Jan Harm Wagner. Verder zijn er regelmatig werknemers die naar informatieve bijeenkomsten gaan, georganiseerd door het VNT of de VSCD.

Voor de cursus Communicatie, Interactie & Management is ons een financiële bijdrage toegezegd door het Scholingsfonds van Kunst & Cultuur.

Personeelsmutaties

De personeelsbezetting in 2007 was 83,5 fte, waarvan 54,8 fte in vaste dienst was bij het Nationale Toneel. De personeelsmutaties hebben plaatsgevonden bij de acteurs, ateliers en de afdelingen dramaturgie, marketing & communicatie, productie en techniek

Acteurs

Het ensemble is in 2007 uitgebreid van acht naar elf acteurs. In dienst gekomen zijn; Jochum ten Haaf, Ariane Schluter, Jeroen Spitzenberger en Diede Zillinger Molenaar. Marie-Louise Stheins heeft, na een dienstverband van bijna zes jaar, haar contract beëindigd om haar carrière voort te zetten als freelance actrice.

Ateliers

Op het kap/grime- en kostuumatelier worden regelmatig extra medewerkers aangetrokken om te ondersteunen in piekperiodes of ter vervanging bij ziekte.

Dramaturgie

Costiaan Mesu, werkzaam op de afdeling als assistent dramaturg, is vanaf augustus gaan werken als dramaturg.

Productie

Freek Kramer is begin 2007 fulltime ingezet als nieuwbouwcoördinator. Om zijn reguliere werkzaamheden op te vangen zijn voor diverse producties extra productieleders ingezet. Voor de functie van locatiecoördinator is Mirjam Verreck aangetrokken.

Techniek

Op de afdeling techniek worden jaarlijks extra medewerkers ingehuurd om de ploegen te kunnen indelen. Er wordt regelmatig samengewerkt met freelance technici.

Marketing & Communicatie

In verband met ziekte van het hoofd van de afdeling heeft Anouk Goorman tot en met de zomervakantie deze functie waargenomen. Vanaf oktober is zij verantwoordelijk geworden voor de communicatie & marketing van het NT Gebouw. Mark Walter is na een dienstverband van 4,5 jaar uit dienst gegaan, zijn functie is overgenomen door Dieke van der Spek. Daarnaast is Emma van der Maarel begonnen als medewerker op de afdeling.

Stagiaires

Het Nationale Toneel biedt in diverse disciplines stageplekken aan. Doel van een stage is dat studenten in het kader van hun opleiding ervaring kunnen opdoen bij een theatergezelschap. Voor het NT zijn stagiaires een toegevoegde waarde, via deze weg blijven we betrokken bij de opleidingen en kunnen up-to-date kennis vergaren.

In 2007 bood het Nationale Toneel een stageplek aan achttien studenten. De studenten kwamen van verschillende onderwijsinstellingen waaronder: De Theaterschool Amsterdam, Toneelschool Maastricht, Hogeschool voor de Kunsten Utrecht, Grafisch Lyceum Rotterdam, ArtEZ hogeschool voor de kunsten en Mondriaan onderwijsgroep. Nieuw is de samenwerking met de nieuwe opleiding ROC-grime.

3b Ondernemingsraad

De samenstelling van de ondernemingsraad in het verslagjaar is:

Jeroen Feelders	(tweede inspeciënt)
Lejo De Hingh	(educatief medewerker)
Vincent Linthorst	(acteur)
Pauline Greidanus	(actrice)
Anouk Goorman	(afdeling communicatie en marketing)

3c Medewerkers 2007

Algemeen directeur

Evert de Jager

Artistiek directeur

Johan Doesburg

Senior beleidsmedewerker

Maria Uitdehaag

Acteurs

Lidewij Benus, Annelien van Binsbergen, Peter Bolhuis, Marie-Christine de Both, Marjon Brandsma, Ruben Brinkman, Hajo Bruins, Jan-Paul Buijs, Eline ten Camp, Jappe Claes, Kees Coolen, Eva Damen, Margo Dames, Michel van Dousselaere, Tijn Docter, Hubert Fermin, Flip Filz, Pauline Greidanus*, Matteo van der Grijn, Jochum ten Haaf*, Sabrina van Halderen, Rufus Hegeman, Wim den Heuvel, Wendell Jaspers, Antoinette Jelgersma*, Merijn de Jong, Bas Keijzer, Sadettin Kirmiziyüz, Paul R. Kooij, Marijn Klaver, Maria Kraakman, Manoushka Kraal, Mark Kraan, Will van Kralingen, Nora Kretz, Tonje Langeveld, Kees van Lier, Derek de Lint, Vincent Linthorst*, Javier López Piñón, Rosa Mee, Wim Meuwissen, Bien De Moor, Rick Nicolet, Karien Noordhoff, Celia Nufaar, Cahit Olmez, Folmer Overdiep, Niek Pancras, Anniek Pheifer*, Urmie Plein, Meral Polat, Theo Pont, Ben Ramakers, Saskia Rinsma, Thijs Römer, Nele van Rompaey, Dennis Rudge, Arie Rustenburg, Esther Scheldwacht, Ariane Schluter*, Jobst Schnibbe, Gijs Scholten van Aschat, Bob Schwarze, Camilla Siegertsz, Michel Sluysmans, Pieter van der Sman*, Jeroen Spitzenberger*, Marie-Louise Stheins*, Mirjam Stolwijk, Maureen Teeuwen, Peter Tuinman, Rik van Uffelen*, Xander van Vledder*, Bram van der Vlugt, Stefan de Walle*, Stijn Westenwind, Wimie Wilhelm, Bob Wind, Sophie van Winden, Heike Wisse, Harry de Wit, Diede Zillinger Molenaar*, René van Zinnicq Bergmann

Stagiaires toneelacademie: Femke Belmer, Clara Bovenberg, Jan- Paul Buijs, Daan van Dijsseldonk, Roos Eijmers, Vera Ketelaars, David Lucieer

Figurant: Ronald Boogaard

Kinderen: Claire Bender, Sanne Edelkoort, Justine Rinnooy-Kan

* ensemble

Regisseurs

Thibaud Delpout, Johan Doesburg, Susanne Kennedy, Alexandra Koch, Maaïke van Langen, Franz Marijnen, Léon van der Sanden, Ivar van Urk

Stagiaires: Albert van Andel

Auteurs/Vertalers/bewerkers

Auteurs: Louis Couperus, Edmond Dantès, Thibaud Delpeut, David Harrower, Judith Herzberg, Niek Houthuijsen, Sarah Kane, Pierre Choderlos de Laclos, Arthur Miller, Nazmiye Oral, GerardJan Rijnders, William Shakespeare, Friedrich Schiller, Laura Wade

Vertalers: Kristien Hemmerechts, Tom Kleijn, Gerrit Kouwenaar, Marcel Otten, Joerie Vos, Oscar van Woensel

Bewerkers: Marcel Otten, Léon van der Sanden

Dramaturgen

Karim Ameer, Sophie Kassies, Costiaan Mesu, Hannah Roelofs

Stagiaire: Maud Lazaroms

Regie-assistenten

Albert van Andel, Hendriekje de Jong, Lisa van Mansvelt, Marjolein Polman, Saskia van der Schaaf, Rodney Verhoeven

Vormgevers

Decor: Mirjam Grote Gansey, Niek Kortekaas, Lena Müller, Katrin Plötzky, Tom Schenk, Matt Vermeulen, Marcos Viñals Bassols

Kostuums: Katrin Bombe, Arno Bremers, Dorien de Jonge, Niek Kortekaas, Regine Standfuss, Katrin Plötzky

Licht: Andrew Gardner, Marc Heinz, Niek Kortekaas, Reier Pos, Reinier Tweebekke, Jan Harm Wagner

Muziek: Willem Brink, Marco Deegenars, Thibaud Delpeut, Richard Janssen, Wim Konink, Quirine Melssen, Jannes Noorman (geluid), Tomas Postema (geluid), Ivar van Urk, Danny Weijermans, Harry de Wit, Alain van Zeveren

Overig: Ab Dijkman (advies geluid), Andre Joosten (lichtontwerp en decoradvies), Jeroen Lopes Cardozo (gevechtchoreografie), Quirine Melssen (Operastem), Dick Schuttel (advies geluid)

Productie

Merel Diks, Monique Koppers, Freek Kramer, Hans Nass, Mirjam Overdeest, Marie-Christine Volkers

Locatiecoördinator: Hidde Bianchi (plv), Mirjam Verreck

Techniek

Carel Bekkering, Lex Boere, *Lex Caboort, Joris Engering, Jeroen Feelders, René Frankhuizen, Geert Jan de Groot, Rik 't Jong, Vincent Kok, Arjan Kruidhof, Gerrit Maronier, Piet Meyboom, Angelique Miedema, Hans Mooij, Joop Spiess, Hans Spinnler, Lukas Tulkens, Ray Vaessen, Paul in het Veld, Sjeff van de Ven, Joris Visee, Jan Harm Wagner

Stagiaires: Jeffrey de Bake, Steven Ibelings, Kees van Mameren, Julian Willemsen, Wilco Rullens

Decoratelier (Decoruitvoering)

Ruud Brouwer, Koos 's-Gravendijk, *Hans Rompa, Ronald van Rijn, Arjen Schoneveld

Decoruitvoering: Prosman Decors, Roma BV.

Kostuum, kap- en grime atelier

* Iris Elströdt, Elianne van Dorp (plv hoofd)

Kostuum: Marijne Addink, Jorine van Beek, Marcella Hamelijncx, Lisa Hoogkamer, Sergio Cruz, Bernadette Kijzers, Amanda van Marion, Peter van der Meer, Ilonka Streefland, Roy Verschuren, Sigrid Werner, Daan Wieman

Stagiaires: Canan Kusoglu, Seher Onur, Shirley Panchoe

Kleed(st)ers: Desiree Aben, Marijne Addink, Gavin Janet, Kiswati van Keulen

Grime: Birgit van Dijk, Silke Klosa, Frederique Nuhaan

Stagiaires: Amber Schiphorst, Linda Verstappen

Communicatie, Marketing en Educatieve Dienst/Tribune

* Elvire Wagener, Lejo De Hingh, Anouk Goorman, Emma van der Maarel, Dieke van de Spek, Perkyn Spiekerman, Mark Walter

Stagiaire: Gert Jan Groen

Secretariaat

* Marianne Hilkhuijsen, Richard van der Keur, Huismeester: Martin Brinckman

Financiën en Personeel

*Ronald Boogaard, Anna-Belle de Haan, Daan Oppenhuizen, Aruna Ramdjanamsingh

Overige

Lunch: Silvy Behari, Elles Lelieveld, Mieke Pauwels, Renée Spinnler

Zaalwachten: Edd Schouten, Saske Wentink, Laurie Mielen

Begeleiding kinderen: Ellen van Rossum

Rekwisieten: Frederiek Delfos, Martina Fehmer

Fotografie & film

Annaleen Louwes, Deen van Meer, Kamiel de Meester, Leo van Velzen

Casting-adviezen

Kemna Casting: Job Gosschalk, Marc van Bree

Casting kinderen: Wim Serlie

Voorstellingsverkoop

Impresariaat Jacques Senf

* = afdelingshoofd

4. Samenstelling Bestuur

In het verslagjaar 2007 was het bestuur als volgt samengesteld:

- Mevrouw J. van Nieuwenhoven, (voorzitter)
oud voorzitter van de Tweede Kamer
- De heer mr. G.J.C. van Engelen, (penningmeester)
voormalig regiodirecteur ABN Amrobank
- De heer drs. G.H.O. van Maanen,
secretaris-generaal Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
- De heer mr. P.G.A. Noordanus,
voorzitter Hoofddirectie AM
- Mevrouw drs. R.A. Meines-Westra,
directeur Boomers Top Generation
- De heer dr. J.L. Locher,
kunsthistoricus en oud directeur Gemeentemuseum Den Haag

5. Verantwoording (samenvatting)

5a Algemeen

Meerjarensubsidie(s)

Bij brief van het Ministerie van OCenW van 9 juni 2005, kenmerk DK/T/2005/24419, werd medegedeeld dat voor de periode 2005-2008 de subsidie werd vastgesteld op een bedrag van € 8.621.764, i.c. een bedrag van € 2.155.441 per jaar.

De Gemeente Den Haag deelde bij brief van 15 december 2004, kenmerk OCW/2004.16401 mede dat zij voor de periode van 2005 tot en met 2008 het Nationale Toneel jaarlijks subsidie verleent. Bij brief van 12 december 2006, OCW/2006.13270 werd de subsidie voor 2007 vastgesteld op een bedrag van € 3.171.517.

Publieksinkomsten

De norm voor de te behalen publieksinkomsten werd door het Ministerie van OCenW, bij brief van 22 december 2004, kenmerk DK/T/2004/55904 voor de jaren 2005-2008 vastgesteld op een bedrag van € 926.470, zijnde 15/85 van de door het Nationale Toneel te ontvangen overheidssubsidies.

Uitgaande van de meerjarensubsidie(s) en de overheidsbijdrage in de arbeidskostenontwikkeling 2007 en de aanvullende subsidie 2007 van de Gemeente Den Haag komt de totale overheidssubsidie voor 2007 op een bedrag van € 5.498.406.

Genoemd bedrag impliceert dat de norm voor de publieksinkomsten op basis van 15/85 dient te worden vastgesteld op een bedrag van € 970.307.

De publieksinkomsten bedroegen in het verslagjaar € 1.194.683

Prestatie/Spreiding

Bij de eerder genoemde brief van het Ministerie van OCenW van 22 december 2004, kenmerk DK/T/2004/55904, werd medegedeeld dat akkoord werd gegaan met de prestaties en spreiding als vermeld in het herziene beleidsplan van het Nationale Toneel.

Dit komt neer op 273 voorstellingen waarvan 128 buiten Den Haag (47%) en 73.500 bezoekers.

In het verslagjaar werden 283 voorstellingen gespeeld waarvan 149 buiten Den Haag (ruim 52%), waarmee aan de speelverplichting werd voldaan. In totaal kwamen er 70.666 bezoekers, iets minder dan vereist.

Bestuur

In het verslagjaar vonden geen mutaties plaats binnen de samenstelling van het bestuur. De bestuurssamenstelling per medio 2007 is als volgt:

Naam	Functie:	Datum van aftreden
J. van Nieuwenhoven	voorzitter	1 september 2008
Mr. G.J.C. van Engelen	penningmeester	1 februari 2009
Drs. G.H.O. van Maanen		8 november 2011
Mr. P.G.A Noordanus		5 november 2009
Drs. R.A. Meines-Westra		5 november 2009
Dr. J.L. Locher		30 september 2010

Nieuwbouw

In september/oktober 2007 werd de nieuwbouw in fases opgeleverd. Deze werd definitief met de verhuizing van de kantoren in oktober. Het pand zal in januari 2008 officieel worden geopend met de voorstelling *Hollandse Spoor*.

Reeds in 2006 werd een aanvang gemaakt met een traject inzake het verwerven van gelden en goederen ten behoeve van de inrichting van de nieuwbouw. In het verslagjaar werd op deze wijze een bedrag binnengehaald van € 352.100 aan donaties en sponsorbijdragen.

5b Verslagjaar

1. Grondslagen voor de waardering- en resultaatbepaling

De waardering- en resultaatbepaling geschieden conform de regels die zijn gesteld in het Handboek verantwoording Cultuursubsidies instellingen van het Ministerie OCenW (versie april 2005), alsmede de Haagse Kaderverordening subsidieverstrekking (HKS) en het uitvoeringsbesluit OCW (UVS OCW), invoeringsdatum 7 december 2005.

2. Vermogenspositie

2.1 Subsidieafrekeningen

Ministerie van OCenW

In haar brief DK/I&I/T/2007/18908 d.d. 10 mei 2007 heeft het Ministerie OCenW medegedeeld dat zij de jaarverantwoording 2006 heeft ontvangen en dat indien voor 1 november 2007 geen nadere reactie van hen zou zijn ontvangen, de stukken akkoord zouden zijn bevonden. Hetgeen is geschied. De definitieve vaststelling van de subsidie voor de gehele periode van de cultuurnota 2005-2008 zal achteraf plaatsvinden.

Gemeente Den Haag

De gemeente Den Haag ging nog niet over tot vaststelling van haar subsidie over 2006.

2.2 Algemene reserve

Op de balans per 31 december 2006 stond een algemene reserve van € 1.466.824, De volgende mutaties vonden hierop plaats:

Bij: vrijval bestemmingsreserve Guido de Moorzaal	4.679
Af: Saldo uit gewone bedrijfsvoering 2007	-316.846
Bij: ontvangen rente	64.092
Bij: Naar bestemmingsfonds Ministerie OCenW	-84.305
Bij: Naar bestemmingsfonds Gemeente Den Haag	-27.339

Het bovenstaande leidt tot een saldo van € 1.330.392 per 31 december 2007. Daarnaast is een bedrag van € 98.543 opgenomen als bestemmingsfonds Ministerie van OCenW.

3. Algemeen

3.1 Het negatieve resultaat uit gewone bedrijfsvoering 2007 komt uit op een bedrag van € 316.846. Voor een specificatie wordt verwezen naar de functionele exploitatierekening.

3.2 Producties

In het boekjaar 2007 zijn elf producties gespeeld, te weten *Maria Stuart*, *Othello* (deze beide producties hadden in 2006 hun première), *Blackbird*, *De Graaf van Monte Cristo*, *Heksenjacht*, *Phaedra's Love*, *Thuisreis*, *Levende Doden*, *Entr'acte*, *Liaisons Dangereuses* en *Eline Vere*. De laatste twee producties zullen in 2008 verder worden gespeeld.

In het verslagjaar werden totaal 283 voorstellingen gespeeld waarvan 134 in Den Haag. Dit betekent dat ruim 52% buiten de eigen standplaats werd gespeeld, waarbij wordt voldaan aan de spreidingsseisen van het Ministerie van OCenW.

3.3 Personeelsbezetting

Hieronder volgt een overzicht van de begrote en werkelijke personeelsbezetting in fte's in 2007.

	werk	begroot	verschil	werk.2006
1.1.1 Algemene directie	1,0	1,0	0,0	1,0
1.1.2 Personeelszaken	0,9	0,9	0,0	0,9
1.1.3 Financiële Zaken	2,5	2,5	0,0	2,5
1.1.4 Secretariaat	2,5	2,5	0,0	2,6
1.1.4b Communicatie/Marketing	5,2	4,7	0,5	4,9
1.1. Personeel beheer	12,1	11,6	0,5	11,9
2.1.1 Artistieke directie	1,0	1,0	0,0	1,0
2.1.2 Artistieke medewerkers	3,3	2,8	0,5	2,7
2.1.3 Uitvoerend personeel	61,5	61,2	0,3	55,4
2.1.4 Overig personeel	5,6	5,0	0,6	5,0
2.1 Personeel activiteiten	71,4	70,0	1,4	64,1
TOTAAL	83,5	81,6	1,9	76,0

3.4 Prestatieoverzicht

Zie onderstaande tabel

	2007		beleidsplan		2006	
	aantal activiteiten	aantal bezoeken	aantal activiteiten	aantal bezoeken	aantal activiteiten	aantal bezoeken
1. Voorstellingen						
- in de standplaats	134	28.159	145	32.000	169	33.338
- in de rest van Nederland	148	42.287	128	41.500	153	40.787
- in het buitenland	1	221	0	0	1	362
sub.totaal	283	70.666	273	73.500	323	74.487
2. Overige activiteiten						
	0	0	0	0	0	0
sub.totaal	0	0	0	0	0	0
totaal generaal	283	70.666	273	73.500	323	74.487

FUNCTIONELE EXPLOITATIEREKENING OVER HET BOEKJAAR 2007

	Rekening 2007	Begroting 2007	Rekening 2006
BATEN			
Directe Opbrengsten			
<i>Publieksinkomsten</i>	1.194.683	1.150.000	1.210.829
<i>Overige inkomsten</i>	32.385	0	34.200
Indirecte Opbrengsten	0	20.000	0
Totale Opbrengsten	1.227.067	1.170.000	1.245.029
Subsidie OCW CuNo	2.243.235	2.240.000	2.195.082
Subsidie provincie CuNo	0	0	0
Subsidie gemeente CuNo	3.250.171	3.250.000	3.171.517
Overige subsidies/bijdragen	5.000	0	2.600
Totale Bijdragen	5.498.406	5.490.000	5.369.199
TOTALE BATEN	6.725.473	6.660.000	6.614.228
LASTEN			
6. Beheerslasten:Personeelslasten	712.197	710.000	706.459
7. Beheerslasten:Materiële lasten	974.723	900.000	728.319
Totale Beheerslasten	1.686.920	1.610.000	1.434.778
8. Activiteitenlasten:Personeelslasten	4.009.631	3.700.000	3.603.496
9. Activiteitenlasten:Materiële lasten	1.345.769	1.360.000	1.571.547
Totale Activiteitenlasten	5.355.400	5.060.000	5.175.042
TOTALE LASTEN	7.042.319	6.670.000	6.609.821
SALDO UIT GEWONE BEDRIJFSVOERING	-316.846	-10.000	4.407
Saldo rentebaten/-lasten	64.092	10.000	52.609
Saldo bijzondere baten/lasten	0	0	0
EXPLOITATIERESULTAAT	-252.754	0	57.016

het Nationale Toneel
Schouwburgstraat 8
2511 VA Den Haag
T 070 3181444 F 070 3181422
E info@nationaletoneel.nl
www.nationaletoneel.nl